

Topsoil

Korte introductie

TOPSOIL is een Europees INTERREG subsidieproject. Het is een samenwerking tussen waterschappen, wetenschappers, overheden en stakeholders uit Nederland, België, Duitsland, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk. Het doel van het project is om kennis, ervaring en mogelijke oplossingen uit te wisselen over waterbeheer en de gevolgen van de klimaatverandering waarbij de bodem een centrale rol speelt. Vanuit Nederland doen de provincie Drenthe, waterschap Hunze en Aa's en waterschap Noorderzijlvest mee. Een van de deelprojecten is TOPSOIL-Dwarsdiep.

De komende jaren worden in het stroomgebied van het Dwarsdiep verschillende, grote beleidsopgaven gerealiseerd onder de vlag van de gebiedscommissie Zuidelijk Westerkwartier; realisatie van waterberging en het NNN (Natuur Netwerk Nederland), maar ook de realisatie van de KRW-doelen. Aanvullend daarop richt het project TOPSOIL-Dwarsdiep zich specifiek op de flanken van het Dwarsdiep. Daarnaast is de locatie Dwarsdiep gekozen omdat het noordelijke gedeelte van dit stroomgebied geen mogelijkheden kent om water aan te voeren. Klimaatverandering kan daar leiden tot verdroging.



Noorderzijlvest

Het doel van het project is samen met de agrariërs in het Dwarsdiep-gebied op te zoek gaan naar een set maatregelen die:

- *de landbouwomstandigheden verbeteren;*
- *bijdragen aan doelen van het waterschap ten aanzien van het Deltaprogramma Zoetwater, de Kaderrichtlijn Water en regionale waterveiligheid.*

Vanuit het Deltaprogramma Zoetwater moet een klimaat-robuust systeem gerealiseerd worden, dat ook in de toekomst de juiste landbouwomstandigheden biedt. Grondwateronttrekking wordt bij voorbeeld niet als klimaat robuust gezien.

De hypothese is dat bodemverbeterende maatregelen leiden tot minder af- en uitspoeling en daarmee een positieve bijdrage leveren aan de waterkwaliteit en het behalen van de KRW-doelen.

Tegelijkertijd is de verwachting dat de landbouwomstandigheden verbeteren, waardoor mogelijk minder nutriënten en bestrijdingsmiddelen gebruikt hoeven te worden. Vanuit regionale waterveiligheid ligt er een opgave om meer water vast te houden, zodat minder piekbelasting ontstaat benedenstrooms op de boezem.



Noorderzijvest

Concept en principe

Gebiedsbeschrijving

Het Dwarsdiepgebied is gelegen in het Westerkwartier van de provincie Groningen. Het gebied ligt tussen Leek, Surhuisterveen, Frieschepalen en Zevenhuizen. Van oorsprong is het een gevarieerd, ruig en op plaatsen kleinschalig cultuurlandschap dat de overgang vormde tussen de hoger gelegen zandgronden in Groningen, Drenthe en Friesland en het lager gelegen veen- en kleigronden in Groningen. Het Dwarsdiep was de bovenloop/middenloop van een getijdenrivier en is in 1912 gekanaliseerd. Het laagliggende dal heeft van oudsher een belangrijke afwaterende functie. Het overgrote deel van het gebied met de functie landbouw is als grasland in gebruik. Daarnaast vindt in bescheiden mate ook akkerbouw plaats.

Aanpak en uitdagingen

Binnen TOPSOIL-Dwarsdiep wordt voornamelijk gebruik gemaakt van bestaande (bewezen) maatregelen. Vernieuwend in het TOPSOIL-project is dat het waterschap agrariërs in een vroeg stadium betreft bij het ontwikkelen van de set maatregelen. Op die manier leren ze samen welke maatregelen het meeste effect hebben. Een uitdaging voor het project is bewustwording te creëren bij gebruikers voor knelpunten die pas in de toekomst optreden. 'Dat je nu geen knelpunten ervaart betekent niet dat je niks hoeft te doen', aldus Arne Roelevink van Waterschap Noorderzijlvest.

De insteek is vooral te richten op de kansen en de mogelijkheden. Waterschap Noorderzijlvest wil binnen dit project wegblijven uit een discussie met de agrariërs over wie waarvoor verantwoordelijk is en richt zich dus minder op de eventuele verplichting om te voldoen aan bv. de KRW normen. De inschatting is dat aandacht voor kansen en mogelijkheden op zo'n korte doorlooptijd meer oplevert.

De eerste stap in het project is het contact met eigenaren en gebruikers van landbouwgrond. Aan hen wordt de vraag voorgelegd of zij meer kennis willen verwerven over hun eigen perceel. Als zij interesse hebben wordt samen met de eigenaar of gebruiker onderzoek gedaan naar de samenstelling van de bodem van het perceel. In de zomer van 2017 zijn op 5 percelen bodemmonsters genomen en onderzocht.

“Dat je nu geen knelpunten ervaart betekent niet dat je niks hoeft te doen.”

Arne Roelevink
Waterschap Noorderzijlvest

De verkregen bodemparameters worden gebruikt om op perceelsniveau te kunnen modelleren met het 1D model SWAP. Door recente, natte jaren (bijvoorbeeld 2016) te simuleren worden de effecten van destijds gereconstrueerd. Dit is een goede basis om het gesprek met de agrariërs aan te gaan. Als zij de effecten herkennen groeit het vertrouwen in het model. Vervolgens worden verschillende (klimaat)scenario's gemodelleerd en wordt berekend wat dit voor de waterhuishouding op de percelen van de boeren betekent.

Door het gebruik van modellen krijgen boeren inzicht in de effecten van extreme regenval. Met de opgedane kennis kunnen toekomstige knelpunten geïdentificeerd worden. Tegelijkertijd wordt de opgedane kennis gebruikt om te kijken welke maatregelen mogelijk zijn om de waterhuishouding voor het specifieke perceel te verbeteren. Het waterschap benadrukt bij de boeren dat de agrarische percelen onderdeel uitmaken van een groter watersysteem, het stroomgebied van het Dwarsdiep. De voorgestelde maatregelen dienen dan ook een gezamenlijk belang.

De effecten van de maatregelen op de waterhuishouding in het Dwarsdiep gebied wil het waterschap in beeld brengen met het neerslag-afvoermodel WALRUS. Waterschap Noorderzijlvest wil met het project een grotere groep bereiken, dan alleen de deelnemers aan de pilot, om kennis over te dragen. Ook vind ze de kennisdoorwerking na afronding van het project van groot belang. In het najaar van 2017 is een eerste gebiedsbijeenkomst gehouden.

“Eén van de uitdagingen is de opgedane kennis ook na afronding van dit project beschikbaar te houden voor gebruikers.”

Arne Roelevink
Waterschap Noorderzijlvest

Maatregelen

Eén van de potentiële maatregelen die nader onderzocht wordt is het verhogen van het organische stof gehalte. Dit blijkt uit de inventarisatie gehouden tijdens de eerste gebiedsbijeenkomst. Of deze maatregel kosteneffectief is wordt nader onderzocht.

Besluitvorming

Project TOPSOIL is gestart in 2015 en loopt tot en met 2020. Volgens de planning moet het project uiterlijk in het derde kwartaal van 2019 afgerond worden.

Een belangrijke reden voor Waterschap Noorderzijlvest om dit te doen is dat in dit gebied meerdere beleidsopgaven worden gerealiseerd binnen het eerder genoemde gebiedsproces Zuidelijk Westerkwartier. In het bestuursakkoord van Waterschap Noorderzijlvest is bovendien opgenomen dat het waterschap deelneemt in Europese programma's. INTERREG biedt de mogelijkheid om gebruik te maken van subsidies door deelname in het TOPSOIL programma.

De voornaamste samenwerking zit tussen waterschap Noorderzijlvest en de boeren zelf. Aangezien 'landbouw' en de ontwikkeling daarvan een belangrijk thema is voor de provincie Groningen, is de provincie één van de partners en agendalid binnen het project TOPSOIL. Daarnaast zijn ook gebiedscollectieven, LTO en lokale loonbedrijven betrokken. Hun rol is met name mee te denken in het ontwikkelen van gedragen maatregelen, en uiteindelijk te zorgen voor de juiste uitrol van de maatregelen.

Besluitvorming

Het onderzoek naar de bodemsamenstelling is afgerond. Het project zit inmiddels in de fase dat de verkregen bodeminformatie vertaald wordt naar modelparameters, om vervolgens te kunnen modelleren. In deze fase wordt gewerkt aan bewustwording onder de agrariërs en het verhogen van het kennisniveau over het functioneren van de bodem.

Er zijn nog geen concrete maatregelen geweest om de waterhuishouding van de percelen te verbeteren. Dit zal gebeuren in de vervolgfase van het project.



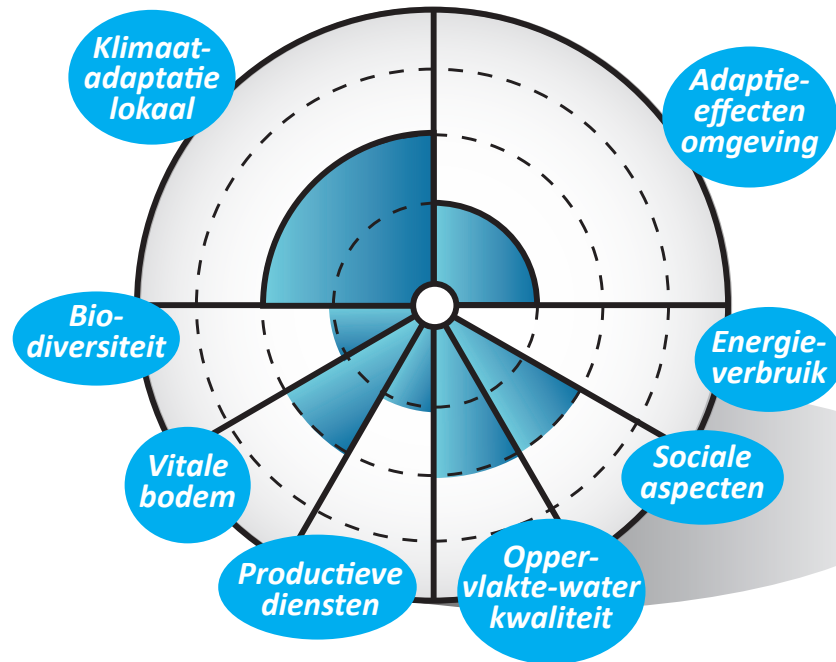
Kosten en baten

Kosten

Het totale budget van het TOPSOIL programma is circa €7,3 miljoen inclusief de Europese subsidies. Het TOPSOIL-Dwardsdiep project draagt daar €196.000 aan bij. De bijdrage vanuit Europa is 50%. De andere 50% wordt bekostigd door Waterschap Noorderzijlvest.

Baten

Het project TOPSOIL is nog niet afgerond. Toch is een vooruitblik gegeven op de baten van het project. In veel gevallen zijn dat verwachtingen die nog niet gestaafd zijn met projectresultaten.



Toepassing

De waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en provincie Drenthe vertegenwoordigen TOPSOIL in Nederland. Regelmatig zijn er daarom ook bijeenkomsten tussen de waterschappen en provincie. Zij hebben namelijk zelf eigen pilots (provincie Drenthe met vliegen, waterschap Hunze en Aa's met 2 pilots bij o.a. de Drentse Aa). Doel is van elkaar te leren en de opgedane kennis en ervaringen ook in andere gebieden te kunnen toepassen.

De resultaten van dit project worden door het waterschap gebruikt om ook boeren elders in het beheergebied te gestimuleerd maatregel te nemen (o.a. binnen het project Gouden Gronden). Daarnaast is binnen het INTERREG programma TOPSOIL een duidelijk doel om onderling kennis te delen. Om die reden worden geregeld partner meetings georganiseerd, waarbij de mogelijkheid bestaat dat ook boeren uit verschillende landen kennis onderling delen.

Meer informatie

Waterschap Noorderzijlvest, Arne Roelevink, A.Roelevink@Noorderzijlvest.nl
<http://www.topsoil.eu/>